

Голові спеціалізованої вченої ради
Д 26.891.02 в Інституті підготовки кадрів
державної служби зайнятості України
Міністерства соціальної політики України,
доктору наук з державного управління,
професору **Р.В. Войтович**

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора наук з державного управління, доцента Ярош Наталії Петрівни на дисертаційну роботу Данилюк Катерини Володимирівни «Організаційний механізм державного управління паліативною та хоспісною допомогою», поданої до захисту в спеціалізовану вчену раду Д 26.891.02 в Інституті підготовки кадрів державної служби зайнятості України Міністерства соціальної політики України на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, євроінтеграційний вектор розвитку українського суспільства передбачає наближення до європейських норм, вимог і стандартів, зокрема в сфері паліативної та хоспісної допомоги – сучасного напрямку медичної допомоги та соціальної опіки, спрямованого на покращення якості життя пацієнтів з невиліковними захворюваннями, обмеженим прогнозом життя та членів їх сімей. Паліативна та хоспісна допомога в Україні перебуває на стадії розвитку, що обумовлює нагальну потребу в пошуку, розробці та науковому обґрунтуванні ефективного організаційного механізму державного управління наданням такої допомоги.

Питання розробки і впровадження в практику такого механізму є витребувані часом, імперативом розвитку українського суспільства. Вони актуалізовані в контексті реалізації положень статей Конституції України, зокрема ст. 1, якою задекларовано побудову в Україні соціальної, правової та демократичної держави, а також ст. 3, в якій визначено, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Захист життя людини, гарантії цих прав і свобод людини визначають зміст і спрямованість діяльності держави, а їх утвердження і забезпечення є головним її обов'язком. А відтак, гарантування кожному інкурабельному (невиліковному)

пацієнту права на паліативну та хоспісну допомогу є важливою ознакою сучасної соціальної, правової держави, загальнолюдським проявом, гуманітарним виміром діяльності державної влади.

Утім, сьогодні обсяги задоволення потреб у паліативній та хоспісній допомозі в Україні складають приблизно 10%, а попит на них тільки зростає. Інкурабельних пацієнтів в суспільстві сприймають, зазвичай, як людей безнадійних, приречених на смерть, виписаних додому і залишених наодинці з родичами зі своїми фізичними, душевними стражданнями. В таких умовах зростає потреба у державній підтримці сфери надання зазначеної допомоги інкурабельним пацієнтам, що потерпають від сильного болю і страждань. Проблеми паліативної та хоспісної допомоги значно загострюються на тлі фінансово-економічних криз, які призводять до: неспроможності держави задовольняти в потреби інкурабельних пацієнтів у такій допомозі та реалізувати громадянам гарантованих прав на охорону здоров'я; зменшення рівнів доходів і платоспроможності населення, особливо соціально вразливих верств; зниження доступності такої допомоги для інкурабельних пацієнтів.

Викладене вище свідчить про високий ступінь актуальності теми дисертаційної роботи К.В. Данилюк «Організаційний механізм державного управління паліативною та хоспісною допомогою», яка є першим ґрунтовним вітчизняним дослідженням паліативної та хоспісної допомоги, виконаним у галузі науки «Державне управління». А відтак, обрана автором тема дисертаційного дослідження є назрілою, а її результати витребуваними наукою та практикою державного управління.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана на кафедрі публічного управління та адміністрування Інституту підготовки кадрів державної служби зайнятості України в межах науково-дослідних робіт комплексного наукового проекту “Інституціональне забезпечення ринку праці України в умовах соціально-економічної нестабільності” на 2015-2017 рр. (ДР №0115U004041), при виконанні яких автором запропоновано концептуальний інтегрований підхід до державного управління паліативною та хоспісною допомогою, комплементарні принципи надання паліативної та хоспісної допомоги, напрями вдосконалення такої допомоги, зокрема шляхом наукового обґрунтування, розробки та впровадження системної моделі організаційного механізму державного управління паліативною та хоспісною допомогою.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків та додатків. У вступі сформульовано мету і завдання дослідження, які

взаємопов'язані між собою та відображають зміст роботи. Методологічно вірно визначено об'єкт і предмет дослідження. Структура дисертації охоплює коло питань наукової проблеми дисертаційної роботи, які було визначено здобувачкою на основі вичерпного аналізу наукової джерельної бази. Автором коректно вибрано та використано комплекс як загальнонаукових, так і спеціальних наукових методів дослідження, а саме: абстрактно-логічний, теоретичного узагальнення, семантичний, порівняння, аналізу та синтезу, PESTL-аналіз, класифікації, структурно-функціональний і системний, історико-хронологічний і ретроспективного аналізу, екстраполяції, моделювання та програмно-цільовий. Виправданим виявився системний підхід до інтерпретування джерельної бази (вітчизняної, зарубіжної наукової літератури, існуючих напрацювань), який сприяв розробленню науково обґрунтованих положень дисертації, наукової новизни отриманих результатів. Знання теорії, практики державного управління, інших галузей науки, здійснення PESTL-аналізу та вміле використання його результатів дали дисертантці змогу на високому рівні здійснити наукове дослідження, сформулювати висновки та рекомендації, які ґрунтуються на висновках до розділів дисертаційної роботи.

Основні теоретичні положення, висновки та практичні рекомендації, розроблені дисертантом, можуть бути використані в науково-дослідній роботі, у практичній діяльності органів публічної влади, під час розроблення проектів нормативно-правових актів. Так, результати дисертаційного дослідження були використані Рівненською обласною державною адміністрацією в процесі роботи над Програмою розвитку паліативної допомоги та догляду в Рівненській області на 2015 - 2020 роки, схваленою розпорядженням голови Рівненської облдержадміністрації від 09.06.2015 № 294 і затвердженою рішенням Рівненської обласної ради від 12.06.2015 № 1472. Результати дисертації також були використані в навчальному процесі, зокрема при розробленні навчальних планів, програм, викладання, зокрема в Інституті гуманітарних та соціальних наук Національного університету "Львівська політехніка", на кафедрі соціальної політики Національного педагогічного університету ім. М.П.Драгоманова, на кафедрі публічного управління та адміністрування Інституту підготовки кадрів державної служби зайнятості України. Таким чином, наукові положення, висновки та рекомендації дисертаційної роботи є повною мірою обґрунтованими. Розгляд змісту дисертації, автореферату та основних публікацій дає підстави стверджувати, що основні результати дослідження сформульовані К.В. Данилюк особисто та відображають її внесок у науку. Зміст, структура, наукові положення, висновки і рекомендації дисертаційної роботи в повній мірі розкриті та відображені в тексті автореферату.

Достовірність та наукова новизна одержаних результатів.

Достовірність результатів і висновків дослідження ґрунтується на чітко визначеній методології, відповідності методів дослідження його меті й завданням. Логіка дослідження досить повно й змістовно викладена в роботі згідно з визначеною метою. Висновки отримані за допомогою точних логічних міркувань і впливають з аналізу отриманих теоретичних та практичних результатів. У ході дисертаційного дослідження було використано фактологічні матеріали, офіційно опубліковані статистичні довідники, вітчизняні і зарубіжні наукові публікації, законодавчі і підзаконні акти, результати соціологічних досліджень, інші матеріали, які є дають підстави стверджувати, що результати, які отримано автором в ході проведення дослідження дисертації, є достовірними. Достовірність висновків забезпечується достатньою апробацією основних наукових положень та результатів роботи, їх широким використанням у практичній діяльності органів публічної влади, комунальних закладів, громадських організацій, а також у навчальному процесі.

Дисертаційна робота К.В. Данилюк є першим у вітчизняній галузі науки «Державне управління» комплексним дослідженням у сфері надання паліативної та хоспісної допомоги, в якому обґрунтовано теоретико-методологічні, практичні засади організаційного механізму державного управління такою допомогою та на цій основі визначено напрями його удосконалення. В дослідженні дисертації системно отримано та послідовно викладено результати, що містять наукову новизну, найбільш значущими з яких є наступні:

вперше:

розроблено та науково обґрунтовано системну модель організаційного механізму державного управління паліативною та хоспісною допомогою, яка за своїм змістом і сутністю є комплексним державно-управлінським конструктом процесу формування, реалізації та вдосконалення цього механізму; визначено базові складові моделі: сукупність органів публічної влади та недержавних організацій, діяльність яких спрямована на організацію надання паліативної та хоспісної допомоги інкурабельним пацієнтам; концептуально визначено базові її складові (мета, цілі, ресурси, принципи, форми, інститути та їх повноваження, суб'єкти, об'єкти, результати, підсистема зворотного зв'язку – аудит, контроль, оцінювання); сукупність факторів (політичний, економічний, соціально-демографічний, технологічно-інноваційний та ін.), що впливають на системну модель, і які визначено та проаналізовано крізь призму PESTL-аналізу;

визначено концептуальний інтегрований підхід до державного управління паліативною та хоспісною допомогою, що базується на парадигмі синергічної

інтеграції, відповідно до якої складові паліативної та хоспісної допомоги (медична, соціальна, психологічна, духовна та юридична) мають бути інтегровані в цілісну систему (мультидисциплінарні, багатопрофільні бригади надання такої допомоги), що забезпечить їх єдність і нерозривність зв'язку; застосування запропонованого автором концептуального підходу дасть змогу отримувати ефект синергії, практичним проявом якого є підвищення рівнів ефективності державного управління системою паліативної та хоспісної допомоги, якості надання послуг такої допомоги та функціонування цієї системи в цілому;

запропоновано авторське визначення поняття «організаційний механізм державного управління паліативною та хоспісною допомогою»;

удосконалено:

перелік принципів надання паліативної і хоспісної допомоги, розроблений автором у межах системної моделі організаційного механізму державного управління такою допомогою шляхом доповнення комплементарними принципами (комплексності, партнерства та взаємодії, належного ресурсного забезпечення та ефективного використання коштів, реалізації міжнародних норм і державних стандартів, забезпечення конфіденційності та законності);

класифікацію форм організації надання паліативної та хоспісної допомоги, які, на відміну від існуючих, за критеріями кваліфікованості суб'єктів, що надають таку допомогу, складності захворюваності інкурабельного пацієнта виокремлено в неспеціалізовану або загальну та спеціалізовану;

структуризацію складових організаційного механізму державного управління у сфері надання паліативної та хоспісної допомоги в Україні;

понятійно-категорійний апарат галузі науки «Державне управління» шляхом уточнення, розширення змісту термінів “державна політика щодо паліативної і хоспісної допомоги”, “інструменти надання паліативної та хоспісної допомоги”, а також введення до наукового обігу поняття “державне управління паліативною та хоспісною допомогою”; підхід до розуміння кризь призму науки державного управління сутності понять “паліативна допомога”, “хоспісна допомога”, співвідношення яких конкретизовано як ціле та частина цілого;

набули подальшого розвитку:

систематизація історичної генези організаційного механізму державного управління паліативною та хоспісною допомогою, особливостей здійснення управління такою допомогою з боку держави, його еволюціонування на різних етапах суспільного розвитку та актуалізація моральності, поваги до гідності інкурабельних пацієнтів та опікування ними, які історично незмінно передаються людством з покоління в покоління;

узагальнення європейського досвіду застосування організаційного механізму державного управління паліативною та хоспісною допомогою в

контексті імплементації державної політики євроінтеграції України, гармонізації, адаптації та приведення у відповідність вітчизняного законодавства в системі паліативної та хоспісної допомоги з визначеними ЄС відповідними вимогами, нормами і стандартами;

аргументація необхідності віднесення паліативної та хоспісної допомоги до пріоритетів державної політики в Україні, важливими завданнями якої має бути розробка та впровадження Концепції та Національної стратегії розвитку паліативної та хоспісної допомоги, державних стандартів, ліцензування послуг паліативної та хоспісної допомоги, акредитація суб'єктів, що надають такі послуги, державні програми розвитку профілактичної охорони здоров'я, раннього виявлення і медичної допомоги при невиліковних захворюваннях, ведення здорового способу життя;

трансформування організаційного механізму надання паліативної та хоспісної допомоги з традиційної форми, що вирізняється безапеляційним спрямуванням на радикальне або спеціалізоване лікування інкурабельного пацієнта, в сучасну форму, яка передбачає комплексне надання в стаціонарних, амбулаторних, домашніх умовах послуг паліативної і хоспісної допомоги та радикального лікування, а також надання допомоги членам сім'ї інкурабельного пацієнта після його смерті;

обґрунтування необхідності запровадження в систему паліативної та хоспісної допомоги інструментів діалогу, взаємодії та співробітництва між інститутами державного і недержавного секторів, забезпечення реальної участі пацієнтів, громадськості, зацікавлених сторін у процесі ухвалення важливих рішень щодо надання паліативної допомоги.

Повнота викладу основних положень дисертації в опублікованих працях. В опублікованих дисертанткою працях висвітлено в достатній мірі основні наукові положення, висновки і рекомендації дисертації, які становлять наукову новизну та пропозиції, які винесені на захист. Основні наукові результати, які сформульовано у дисертаційній роботі опубліковані автором у 11 наукових працях, зокрема: 4 статтях у наукових виданнях України, що входять до переліку фахових у галузі науки "Державне управління"; 3 статтях у наукових періодичних виданнях інших держав з наряду підготовки дисертації. Матеріали дисертації пройшли апробацію на науково-практичних конференціях та опубліковані: у 2 тезах матеріалів науково-практичних конференцій; 2 статтях у виданнях, віднесених до категорії інших видань.

Теоретичне та практичне значення дисертаційного дослідження. Дисертаційне дослідження має теоретичну та практичну значущість. Про це свідчить те, що її результати були використані в досліджуваній галузі, зокрема

в діяльності ГО «Українська ліга розвитку паліативної та хоспісної допомоги»: при розробці пропозицій до проектів нормативно-правових актів та стратегії реформування системи паліативної і хоспісної допомоги в Україні; при проведенні Національних конгресів з паліативної допомоги у 2015-2016 роках; на курсах підвищення кваліфікації працівників регіональних управлінь охорони здоров'я та соціального захисту населення.

Напрацювання автора використані Рівненською обласною державною адміністрацією в процесі роботи над Програмою розвитку паліативної допомоги та догляду в Рівненській області на 2015 - 2020 роки, схваленою розпорядженням голови Рівненської облдержадміністрації від 09.06.2015 № 294 і затвердженою рішенням Рівненської обласної ради від 12.06.2015 № 1472, а також при розробленні навчально-методичних курсів підвищення кваліфікації працівників геріатричних пансіонатів та територіальних центрів з обслуговування одиноких непрацездатних осіб Рівненської області протягом 2015-2017 рр.

Комунальний заклад «Острозький психоневрологічний інтернат» Рівненської обласної ради використав запропоновані здобувачкою рекомендації щодо надання паліативної та хоспісної допомоги, методичні вимоги до кадрового забезпечення відділень такої допомоги, а також матеріали науково-практичного семінару підвищення кваліфікації соціальних працівників на тему «Сучасні підходи в організації та наданні паліативної та хоспісної допомоги».

Комунальним некомерційним підприємством «Центр первинної медико-санітарної допомоги № 1» використано розроблені дисертанткою інструктивні матеріали з обслуговування інкурабельних пацієнтів на курсах підвищення кваліфікації працівників медичних регіональних закладів із забезпечення медичними препаратами і надання таким пацієнтам соціально-медичних послуг.

Наукові розробки автора використані у навчальному процесі: Інституту гуманітарних та соціальних наук Національного університету «Львівська політехніка» при впровадженні в галузь знань 23 «Соціальна робота» спеціальності «Соціальна робота» освітньо-кваліфікаційного рівня магістр, 232 «Соціальне забезпечення» освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавр, а також при підготовці навчально-методичних матеріалів з дисциплін «Соціальна політика», «Історія, теорія і практика соціального забезпечення», «Технології збереження здоров'я»; Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова на кафедрі соціальної політики при впровадженні в галузь знань 23 «Соціальна робота» спеціальності 232 «Соціальне забезпечення» освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр», «магістр», при розробленні навчально-методичних матеріалів з соціального забезпечення осіб похилого віку та з інвалідністю в модулях дисциплін «Соціальна політика», «Історія,

теорія і практика соціального забезпечення», «Соціальні служби системи соціального захисту населення»; Інституту підготовки кадрів державної служби зайнятості України кафедри публічного управління та адміністрування в процесі виконання науково-дослідної теми «Інституціональне забезпечення ринку праці України в умовах соціально-економічної нестабільності» на 2015-2017 рр., при підготовці навчально-методичного забезпечення дисциплін «Соціальний розвиток», «Державне соціальне страхування», «Соціальна політика та менеджмент».

Наукові узагальнення, висновки, рекомендації, що містяться в дисертації, можуть бути використані у подальших дослідженнях механізмів державного управління паліативною та хоспісною допомогою.

Оцінка змісту дисертації, її завершеності та відповідності встановленим вимогам. Дисертація К.В.Данилюк є самостійною, завершеною працею, яка виконана на належному теоретичному рівні, написана з дотриманням вимог наукового стилю викладу, її розділи пов'язані між собою змістовно та структурно. Зміст автореферату та основні положення дисертації ідентичні.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації. В цілому відзначаючи позитивні сторони поданої до захисту дисертації, необхідно висловити деякі зауваження та пропозиції.

1. Варто відзначити недостатню увагу автора до визначених ним аспектів паліативної та хоспісної допомоги. Зокрема, таких як соціальна, психологічна, юридична допомога та духовний супровід, розгляд яких у контексті дисертаційного дослідження дав би змогу більш ширше, ґрунтовніше та цілісніше розкрити предмет дослідження як суспільне явище.

2. На наш погляд, матеріали розділу 2.1 «Історична генеза організаційного механізму державного управління паліативною та хоспісною допомогою» (с.77-91) містять достатньо елементів, за ознаками яких їх варто було б віднести до наукової новизни одержаних результатів дослідження дисертації. Так, можна було б сегментувати історичні періоди та охарактеризувати віхи, особливості організації надання паліативної та хоспісної допомоги в кожному з них.

3. До упущень сучасної системи паліативної та хоспісної допомоги в Україні автор слушно відносить суттєві недоліки в стандартах і нормах надання такої допомоги (с. 56, 62, 106, 125, 150 та ін.), які перебувають на стадіях формування, апробації та впровадження. Цей аспект, на нашу думку, потребує проведення більш поглибленого дослідження та ширшого розкриття власне як інструмент механізму державного управління в межах дисертаційної роботи.

4. Враховуючи результати PESTL-аналізу, за допомогою якого здобувачкою поглиблено та комплексно (в політичному, економічному, соціально-демографічному, технологічно-інноваційному, нормативно-правовому, організаційно-інституціональному контекстах) досліджено основні фактори, що впливають на державне управління паліативною та хоспісною, доречно було б розробити та запропонувати в межах дисертаційного дослідження авторський варіант Концепції розвитку паліативної та хоспісної допомоги в Україні, що суттєво підвищило б її практичну значущість.

5. Результати аналізу зарубіжного досвіду державного управління паліативною та хоспісною допомогою (р. 2.3, с.109-123), зокрема польського, великобританського та австралійського, містять чимало цінних, корисних і раціональних ідей. Можливості їх запозичення та впровадження в Україні варто було б докладніше проаналізувати в розділі 3 дисертації.

6. У р. 3.2 дисертації (с.148-149) та у Додатку Е (с. 238-240) здійснено аналіз норм законодавчих актів, що регламентують надання паліативної та хоспісної допомоги в окремих країнах світу, зокрема в Австралії, Іспанії, Італії, США, Франції та Швейцарії. В розвиток цього доцільно було б проаналізувати які норми є релевантними для України та розглянути можливості їх запровадження на теренах нашої країни.

Разом з тим, викладені вище зауваження, пропозиції мають в основному рекомендаційний і дискусійний характер, окреслюють перспективні напрями подальших наукових розвідок досліджуваної проблематики та не знижують загальної позитивної оцінки дисертації, її наукової та практичної цінності.

Загальний висновок. Дисертація К.В. Данилюк є цілісним і завершеним науковим дослідженням, в якому вирішено актуальне наукове завдання, що полягає в обґрунтуванні теоретико-методологічних і практичних засад організаційного механізму державного управління паліативною та хоспісною допомогою, а також у визначенні напрямів удосконалення цього механізму в Україні. Обрана тема дисертаційного дослідження відповідає в достатній мірі паспорту спеціальності 25.00.02 – механізми державного управління. Дисертація, яку виконано здобувачкою особисто, містить висунуті нею науково обґрунтовані теоретичні, наукові положення, а також характеризується єдністю змісту і свідчить про особистий її внесок в науку державного управління. Отримані наукові результати в повній мірі розкривають тему дослідження дисертації, підтверджують реалізацію визначених завдань і поставленої мети. Зміст автореферату відповідає основним положенням дисертації.

Дисертаційна робота «Організаційний механізм державного управління паліативною та хоспісною допомогою» за своїм змістом і науковим рівнем

відповідає вимогам пунктів 9, 11, 13 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 № 567, що висуваються до дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата наук, а її автор – Данилюк Катерина Володимирівна – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління.

Офіційний опонент,

професор кафедри соціальної і гуманітарної політики Національної академії державного управління при Президентові України, доктор наук з державного управління, доцент

Ярош

Н.П. Ярош

«12» квітня 2018 року

Підпис Н.П. Ярош засвідчую:

